

НАЈВАЖНИЈИ БЕЗБЕДНОСНО ОГРАНИЧАВАЈУЋИ СПОРАЗУМИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Горан М. Вукадиновић и Шнајдербек Бојан
Ратно Ваздухопловство и ПВО, 204. ваздухопловна бригада

Република Србија и њено целокупно друштво је у последњих двадесет и пет година преживела један изразито буран историјски период. Период крвавог грађанског рата, распада јединствене државе, економског колапса и многобројних негативних друштвених промена. Ипак, то је такође био и период скорих демократских промена, повратка Републике Србије на међународну сцену и што је најважније, период у коме су започете друштвене и политичке реформе. Данас, Република Србије једноставно мора да се безбедносно стабилизује.

Тачна оцена садржаја, квалитета и домета реформе сектора безбедности у Републици Србији је могућа тек по разрешењу више теоријских, методолошких и хијерархијских проблема. Основни методолошки проблем јесте недостатак поступака и инструмената за поуздано мерење домета реформе сектора безбедности. Секундарни методолошки проблем је начин утврђивања временске тачке која представља почетак реформе сектора безбедности у Републици Србији.

У теоријском смислу је потребно одговорити на комплексно питање условљености домета и садржаја реформе сектора безбедности у Републици Србији и последица грађанског рата на простору бивше СФРЈ.

Ипак, без обзира на сва наведена теоријска и методолошка ограничења, укупан домет реформе сектора безбедности је ограничен многобројним безбедносно-ограничавајућим споразумима које је Република Србија потписивала од 1995. године до данас. Тек потписом општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, Република Србија (СРЈ) као гарант његовог спровођења бива први пут безбедносно условљена односом безбедносних капацитета држава региона, потписница истог споразума.

Предмет овог истраживања је искључиво утицај садржаја шест „највећих“ односно безбедносно најважнијих споразума које је Република Србија потписала у последњих двадесет година. То су: Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини – „Дејтонски мировни споразум“, „Кумановски споразум“, „СОФА“ споразум, Споразум о уништењу и забрани постојећег наоружања, „Бечки документ“ и Програм „Партнерство за мир“.

Кључне речи: *Држава, безбедност, споразум, документ, стратегија, ограничење, реформа*

Увод

Данас када кажемо да је свет постао „глобално село“, када информацији треба мање од секунде да пређе с једне стране планете на другу, када су економије држава међусобно испреплетане и повезане, потребна су одређена правила да би све то усагласила. Државе своје међусобне односе уређују билатералним или мултилатералним уговорима, не би ли кодификовали и уредили правила понашања. Државе, као основни чиниоци међународног система, међусобно склапају споразуме које би смањиле могућност безбедносне дилеме¹ и допринеле економском просперитету уопште. Треба нагласити да је свака држава потписница великог броја међудржавних уговора, споразума и других међудржавних докумената. Шта смо то ми потписали, а односи се на целокупан систем безбедности, војску, наоружање и одбрамбене капацитете наше државе, јесте оно што ћемо покушати да прикажемо у овом истраживању. Која су наша ограничења у броју војника, авиона, тешког и сваког другог наоружања? Шта нам је дозвољено, шта смемо, а шта не смемо да урадимо, су питања на која треба, овим истраживањем, да дамо прецизан одговор.

Ширењем на исток, НАТО и ЕУ данас јесу кључни безбедносни чиниоци укупне стабилности Западног Балкана, а Република Србије се јасно политички одредила према свим процесима безбедносне сарадње и интеграције. Става смо да полазне основе укупног процеса реформе сектора безбедности у Републици Србији треба прво тражити у одредбама потписаних споразума са НАТО и ЕУ, односно појединачним држава чланица (САД, Немачка, Велика Британија, Француска и др.) а који се тичу ограничавања безбедносних капацитета или репроцитета, односно пружања услуга у безбедносној сарадњи. Република Србија и државе чији је она правни наследник су потписале велики број документа, тј. међународних споразума који и данас важе. Нека од њих су имала одређени рок важности, али су, с друге стране, имала несagleдиве последице на безбедносну политику Републике Србије.²

Најважнији међународни документи, споразуми, који се односе на војна и одбрамбена питања које је Република Србија потписала су: Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини – „Дејтонски мировни споразум“,³ „Кумановски спора-

¹ „Схватање да је рат константно историјско обележје међународне политике и да је мало вероватно да ће нестати, засновано је на уверењу да су државе суочене са оним што се назива безбедносна дилема, од које не могу да побегну. Идеју безбедносне дилеме је први пут јасно артикулисао *John Hertz* 1950. године. То је било, као што је рекао „темељно уверење по коме напори држава да увећају сопствену безбедност, независно од њихових намера воде увећању несигурности осталих, јер све предузете мере објашњавају као одбрамбене док мере других доживљавају као потенцијалну претњу“ по сопствену безбедност”, *John Baylis, International and Global Security*, у: *The Globalization of World Politics*, second edition, *John Baylis & Steve Smith (eds)*, Oxford University Press, UK, 2001, страна 257.

² Прим. аут.: „Дејтонски споразум“ и „Кумановски споразум“ су два споразума којим се одређивала ситуација након завршетка оружаних сукоба и спречавала могућност нове трке у наоружању и поновног избијања сукоба, док је Отавски споразум трајан споразум о забрани коришћења и производње противпешадијских мина и односи се на све земље потписнице.

³ Прим. аут.: Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини потписан у ваздухопловној-војној бази САД, Рајт-Петерсон у Дејтону, држава Охајо.

зум“,⁴ Споразум о статусу снага – „СОФА“,⁵ Споразум о уништењу и забрани постојећег наоружања, „Бечки документ“ и приступање „Партнерству за мир“ (*Partnership for Peace – PfP*).⁶ Ово су споразуми који битније уређују и усмеравају развој одбрамбених капацитета наше државе. Ови споразуми уређују односе између држава потписница, прописују бројно стање наоружања и опреме, норме којих се потписнице требају придржавати, систем контроле војних капацитета и међународну цивилну и војну сарадњу. Наведени споразуми су искључиво један шири оквир укупне безбедносне оријентације Републике Србије која се практично доказује кроз низ нижих аката којима се регулишу сва остала питања од значаја за спровођење овог, рекли бисмо, системског оквира.

Кључна разматрања

Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини – „Дејтонски мировни споразум“

Споразум који хронолошки представља почетак успостављања безбедносне „сарадње“ између Републике Србије, тада Савезне Републике Југославије, и међународне заједнице јесте Дејтонски мировни споразум⁷ који је парафиран 21. новембра 1995. године, након тронедељних преговора у америчкој војној бази Рајт – Петерсон у држави Охајо. Споразум је коначно потписан 14. децембра исте године у Паризу од стране представника Савезне Републике Југославије (СРЈ), Републике Хрватске и Републике Босне и Херцеговине.⁸ Овим споразумом је стављена тачка на сукобе у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији (бар се тако чинило до избијања косовске кризе 1998–1999. године), међународно је призната држава Босна и Херцеговина и извршено разграничење између два дела ентитета која је чине, Републике српске и Федерације БиХ. Потребно је нагласити да је „Дејтонским мировним споразумом“ извршена груба повреда међународног права у односу на дотадашње схватање појма самоопредељења и права на сецесију. Показало се да је концепт самоо-

⁴ Прим. аут.: Војно-технички споразум између Међународних безбедносних снага ("КФОР") и влада Савезне Републике Југославије и Републике Србије.

⁵ Прим. аут.: Споразум између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији потписан 7. септембра 2006. године, потврђен 29. маја 2009. године и објављен у „Службеном Гласнику РС“ 42/09. На тој седници Владе су прихваћена још два споразума са САД: „Споразум СЦГ о сарадњи у области спречавања ширења оружја за масовно уништење и унапређивању одбрамбених и војних односа-потврђивање раније закљученог Споразума са државном заједницом СЦГ“ и „Споразум о снабдевању и узајамним услугама (УСА/СРБ/01) између Министарстава одбране“.

⁶ Прим. аут.: Република Србија позвана је да приступи Програму „Партнерство за мир“ на НАТО самиту у Риги 29. новембра 2006. године, заједно са Босном и Херцеговином и Црном Гором. У складу са овим позивом и одлуком Владе Републике Србије, председник Републике Србије Борис Тадић потписао је Оквирни документ 14. децембра 2006. године у Бриселу, чиме је Србија и формално постала учесница Програма „Партнерство за мир“. http://www.mod.gov.rs/sadrzaj.php?id_sadrzaja=4358_15/06/2014, Последња посета: 18. 04. 2015. године.

⁷ Дејтонски мировни споразум, Интернет, <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/dayton/index.htm>, Последња посета: 18. 04. 2015. године.

⁸ Славољуб Б. Шушић, Златоје Терзић: *Од Бриона до Дејтона, хронологија кризе на простору Југославије*, Војноиздавачки завод, Београд, 2003. године, страна 499.

предељења бившег америчког председника *Thomas Woodrow Wilsona* (Вудро Вилсона) са почетка 20. века ипак одговарао искључивом историјском тренутку и да неће бити примењен на примеру распада СФРЈ. Потписом „Дејтонског мировног споразума“ признат је и распад СФРЈ по административним границама држава чланица што је био увод и у склапање „Споразума о нормализацији односа Републике Хрватске и Савезне Републике Југославије“, 1996. године који укључује и узајамно признање.

„Дејтонски мировни споразум“ се састоји из више делова и чине га:

1. Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини,
2. Једанаест анекса и
3. Два апендикса.

Први анекс је подељен на два дела, а у оквиру осталих анекса има више специјалних додатака.⁹ Овим споразумом су се поред гаранција за територијални интегритет Републике БиХ, државе потписнице такође обавезале да ограниче своје оружане снаге, војне вежбе и количину оружја и оруђа које поседују. Све то у циљу повећања узајамног поверења и смањења ризика од конфликта.¹⁰ СРЈ се обавезала да ће 30 дана након потписивања Анекса поднети извештај о свом наоружању, количини тенкова, артиљеријског оруђа, оклопних борбених возила, борбених авиона и борбених хеликоптера.¹¹

У наредних 180 дана ће се завршити преговори о бројчаним ограничењима наоружања. Уколико се, ипак, потписнице споразума не договоре у предвиђеном року, употребиће се ограничења на основу пропорција 5:2:2. Пропорција је однос наоружања између СРЈ – 5, Република Хрватска – 2 и Република Босна и Херцеговина – 2.

Према споразуму Савезна Република Југославија је могла да има, задржи, 75% свог тренутног наоружања, док ће за преостале две потписнице то бити по 30% од бројног стања СРЈ.¹² Дакле, суштина самог споразума је и смањење укупних балканских војних ефектива, демилитаризација и „гурање“ у колективне системе безбедности. Оно што Дејтонским споразумом није прецизирано, а одређено је накнадним „Споразумом о подрегионалној контроли наоружања“, је тачан број појединих борбених средстава. Савезна Република Југославија је прихватила да шеснаест (16) месеци након 1. јула 1996. године тј. најкасније до 01. новембра 1997. године, мора да сведе своје наоружање на следећи максимум:

1. Борбених тенкова	1.025,
2. Оклопних борбених возила	850,
3. Артиљеријских оруђа	3.750,
4. Борбених авиона	155 и
5. Јуришних хеликоптера	53. ¹³

⁹ Славољуб Б. Шушић, Златоје Терзић: „Од Бриона до Дејтона, хронологија кризе на простору Југославије“, Војно-издавачки завод, Београд, 2003. године, страна 134.

¹⁰ Анекс 1-Б Дејтонског Споразума, Споразум о стабилизацији Региона, наведено из: Славољуб Б. Шушић, Златоје Терзић: „Од Бриона до Дејтона, хронологија кризе на простору Југославије“, Војно-издавачки завод, Београд, 2003. године, страна 529-532.

¹¹ Анекс 1-Б, Члан 4, Тачка 2б.

¹² Анекс 1-Б, Члан 4, Тачка 3.

¹³ ЧЛАН IV одељак I ограничења наоружања Споразума о подрегионалној контроли наоружања/Споразум из Фиренце 1996, Последња посета: 17. 06. 2014. године, http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_1999073011120616ser.pdf,

Вишкови наоружања које стране потписнице буду поседовале, могу бити извезени (али само 25% вишкова), расходовани и уништени. У случају Савезне Републике Југославије само 5% средстава које је тада поседовала је могло бити извезено.¹⁴ Део пешадијских борбених возила се могао пребацити из војске у полицију, али опет уз ограничење да број тих возила у МУП СРЈ не прелази 152, док су цифре за Републику Хрватску и Републику БиХ, укупно 76 пешадијских борбених возила по држави.¹⁵

Узимајући у обзир претпоставку да у оквиру МУП СРЈ није било нити једно борбено возило пешадије и да је извезен максимално дозвољен број средстава, Савезна Република Југославија је у том случају требала уништити следеће количине наоружања:

1. Борбених тенкова	325,
2. Оклопних борбених возила	269,
3. Артиљеријских оруђа	1.188,
4. Борбених авиона	49 и
5. Јуришних хеликоптера	17. ¹⁶

Земље потписнице су се обавезале да се неће повући из спровођења овог споразума четрдесет и два (42) месеца након потписивања, а након тога „страна ће имати право да се повуче из Споразума ако утврди да су ванредни догађаји који су у вези с предметом овог Споразума угрозили њене интересе”.¹⁷ Из изнетог се види да СРЈ није могла да се повуче из Споразума пре 14. децембра 1999. године чак и ако њени интереси буду угрожени.¹⁸ То нас, обзиром да знамо даљи след догађаја, тера да се запитамо да ли је напад и рат против СРЈ од марта до јуна 1999. године био већ на уму посредника у овом Споразуму.

Све да је неко из тадашње власти и желео да набави ново наоружање и да се припреми за сукоб који се одиграо крајем прошлог миленијума на тлу Републике Србије, није могао то учинити, а да не прекрши Дејтонски споразум и изазове моменталне последице које би пратиле тај акт. Свака набавка нових борбених система, како за СРЈ тако и за БиХ и Хрватску, је била онемогућена овим споразумом, а Република

¹⁴ ЧЛАН VI, тачка 1, Споразума о подрегионалној контроли наоружања/Споразум из Фиренце 1996, Последња посета: 17. 06. 2014. године, http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_1999073011120616ser.pdf,

¹⁵ ЧЛАН XI тачка 1, Споразума о подрегионалној контроли наоружања/Споразум из Фиренце 1996, Последња посета: 17. 06. 2014. године, http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_1999073011120616ser.pdf

¹⁶ Прим.аут.: Број средстава која се требају уништити је добијен тако што је Споразумом о подрегионалној контроли наоружања/Споразум из Фиренце 1996, ЧЛАНOM IV одељка I о ограничењу наоружања одређен максималан број средстава који СРЈ може да поседује након споразума. Тај број је износио 75% од тренутно поседованог наоружања. Од преосталих 25%, претпоставимо да је СРЈ извезла максимално дозвољену количину која, као што је наведено у тексту, износи 5%, долазимо до количине од 20% тада расположивих средстава, која требају да буду уништена. Овај број додатно умањујемо за број боребених возила пешадије која су се могла пребацити у МУП и добијамо податке наведене у тексту.

¹⁷ ЧЛАН XII тачка 2, Споразума о подрегионалној контроли наоружања/Споразум из Фиренце 1996, Последња посета: 17. 06. 2014. године, http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_1999073011120616ser.pdf

¹⁸ Прим.аут.: НАТО агресија, 24. март 1999. – 10. јун 1999. године.

Србија, као држава сукцесор Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, односно правни следбеник СРЈ и Државне заједнице Србија и Црна Гора (СЦГ), је ратификовала овај међународни споразум и придржава га се и данас.¹⁹

Србија, Црна Гора, Хрватска и Босна и Херцеговина су 4. децембра 2014. године потписале измену Дејтонског споразума. Измењен је Члан IV Анекса 1-Б Дејтонског споразума, тј. део који се односи на ОЕБС као одговорну организацију за спровођење овог дела споразума. Државе потписнице су постале гарант спровођења контроле наоружања и одржавање споразума је прешло у њихову надлежност након 18 година од потписивања.²⁰

Војно-технички споразум између Међународних безбедносних снага („КФОР“) и влада Савезне Републике Југославије и Републике Србије – „Кумановски споразум“

Кумановски споразум или Војно-технички споразум (ВТС) у Куманову је последњи у низу споразума који је потписала СР Југославија, а са њом и Република Србија, у ратовима за распарчавање СФРЈ. Сам споразум, између осталог, ставља печат на крај бомбардовања СРЈ од стране НАТО пакта 1999. године. У земљи, од стране владајуће политичке елите, овај споразум је проглашен за симбол победе на агресором јер је из њега Савет безбедности Уједињених Нација донео резолуцију S/RES/1244 (1999) за коју се, погрешно, сматрало да представља чврст гарант међународне заједнице о неповредивости и очувању суверенитета СРЈ.

Нажалост, показале време, да Уједињене Нације и Савет безбедности једноставно нису у могућности да гарантују спровођење сопствених одлука и донетих резолуција, посебно додатка 2, Резолуције S/RES/1244 (1999) и да чине само инструмент у рукама глобалних носиоца политичке и војне моћи.

Споразум је потписан 9. јуна 1999. године и представља потврђивање документа *Martija Ahtisaarija* (Мартија Ахтисарија), који је одобрила Скупштина Републике Србије, ванредном седницом, 3. јуна 1999. године, као документа који условљава окончање НАТО бомбардовања Републике Србије.²¹

Овим споразумом је предвиђено доношење Резолуције Савета безбедности Уједињених Нација, која је донета сутрадан под ознаком УН 1244.²² Споразумом је прописано време повлачења снага СРЈ и ограничења минималне удаљености

¹⁹ Званични сај Министарства спољних послова Републике Србије, „Контрола наоружања, непролиферација оружја за масовно уништење, извозна контрола и друге активности“, Последња посета: 17. 06. 2014. године,

<http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/sbp/kontrola-naoruzanja?lang=cyr>,

²⁰ *Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro and Serbia take ownership of regional arms control, Dayton Peace Agreement Article IV Annex 1/B: Mission accomplished*, Последња посета: 20. 02. 2015. године, <http://www.osce.org/cio/129436>

²¹ *Military Technical Agreement*, Последња посета: 17. 06. 2014. године, <http://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>

²² Ибид, *Article I: General Obligations*.

од административне линије Косова и Метохије. И то 25 километара за ПВО снаге и авијацију и најмање 5 километара за копнене снаге Војске Југославије. У споразуму се нигде, дословце, не наводи обавеза поштовања одредби Споразума из Рамбујеа као ни Глава VII Повеље УН по којој распоређене снаге могу по свом нахођењу без посебне одлуке СБ УН употребити силу за наметање мира, што се уједно сматра успехом преговора. Оно што суштински разликује „Војно-технички споразум“ од „Споразума из Рамбујеа“ јесте да се размештај међународних цивилних и војних снага изврши под надзором Уједињених Нација, а не НАТО пакта. Овде је извршен један правни маневар међународне заједнице јер је све одлуке и потезе од значаја за будућност јужне српске покрајине, ипак, повлачио НАТО, преко Здружене савезничке Команде за операције из Напуља. Колико год да су снаге КФОР састављене од НАТО снага и земаља савезница, правно гледано, оне представљају безбедносне, мировне снаге распоређене под окриљем и мандатом Уједињених Нација.

У Војно-техничком споразуму се не прописује присуство међународних снага на целој територији Савезне Републике Југославије, већ се само ограничава на територију Косова и Метохије. Ипак, последња тачка споразума каже да ће се стране „чим буде могуће договорити о Споразуму о статусу снага (СОФА)“.²³ Одредбама овом споразума снаге НАТО ипак нису улазиле на територију Савезне Републике Југославије већ само кроз границу Косова и Метохије из Албаније и БЈР Македоније, тако да можемо рећи да НАТО снаге нису крочиле на друге делове територије Савезне Републике Југославије осим Косова и Метохије. Као правни наставак Војно-техничког споразума подразумева се резолуција Савета безбедности УН S/RES/1244 (1999) од 10. јуна 1999. године. У самом споразуму је предвиђено да ће Савет безбедности УН донети резолуцију којом ће се донети решење политичке кризе на Косову.²⁴ Као и у Војно-техничком споразуму, у резолуцији 1244 се не спомињу НАТО снаге, али се зато каже да ће снаге размештене под окриљем УН имати задатак да делују на начин утврђен на основу Поглавља VII Повеље УН. Кроз Резолуцију S/RES/1244 (1999) се стриктно каже да ће се у одређивању будућег статуса Косова и Метохије узимати у обзир споразум из Рамбујеа те је Савезна Република Југославија претрпела 78 дана тешког бомбардовања да би се процес решавања питања Косова наставио истим током као и пре бомбардовања. Разматрајући претходне споразуме које је Република Србија потписала или није пристала да потпише, у свима видимо да је један од циљева споразума војно присуство на територији Републике Србије. Оно што нисмо дали након 78 дана бомбардовања, потписали смо 8 година касније.²⁵ Безбедносно је важно издвојити да се на територији јужне српске покрајине, према подацима Здружене савезничке Команде за операције тренутно налази нешто мање од 5.000 војника (слика број 1) НАТО савеза, распоређених у две борбене групе нивоа батаљона (Исток и Запад).

²³ Ибид., Anex B, Point 3.

²⁴ „*Military Technical Agreement*“, Article 1, Point 1.

²⁵ Прим. аут.: Тадашњи Председник Републике Србије Борис Тадић је 07. септембра 2007. године у Вашингтону потписао „Споразум о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији“.

	Albania	14		Lithuania	1
	Armenia	36		Luxembourg	23
	Austria	388		Morocco	173
	Bulgaria	11		Netherlands	7
	Canada	5		Norway	3
	Croatia	38		Poland	216
	Czech Republic	8		Portugal	184
	Denmark	35		Romania	67
	Estonia	2		Slovenia	314
	Finland	23		Sweden	21
	France	319		Switzerland	202
	Germany	681		Turkey	362
	Greece	119		United Kingdom	1
	Hungary	203		United States	665
	Ireland	13		Ukraine	163
	Italy	585		Total	4,882

Слика број 1 – Број ангажованих војника НАТО савеза у мисији на Косову и Метохију

„СОФА“ споразум

Споразуми „SOFA“²⁶ (У даљем тексту: „СОФА“) су се, изворно, потписивали између организације УН и земље на чијој територији су распоређене снаге ОУН. Данас, Сједињене Америчке Државе (САД) као инструмент своје спољне и безбедносне политике користе ову билатералну врсту уговора да би обезбедиле војно присуство у жељеним регионима и појединачним државама. САД и држава потписница се саглашавају о присуству војника САД и другог повезаног особља, у складу са обостраним интересима. За разлику од ОУН, присуство војника САД је искључиво ради „одбране сопствених интереса“. Потписивање оваквих споразума представља потписивање споразума о „отвореним границама“ за државу домаћина, пошто се слаже да оружане снаге друге земље потписнице уговора имају право боравка и транзита кроз територију домаћина. Уговором се још детаљно одређују права и јурисдикција над припадницима оружаних снага друге земље на територији домаћина. Задатак овог споразума је да дефинише питања о:

1. Статусу националних контингента,
2. Слободи кретања унутар зоне операције,
3. Коришћењу објеката и инфраструктуре,
4. Коришћењу комуникација и радио спектра и
5. Привилегије и имунитет припадника.

²⁶ Прим. аут.: „The Status of Forces Agreement – SOFA“,

Најбитнији део овог уговора, који се тиче статуса америчких војника на територији Републике Србије, односи се на кривичну надлежност над војницима, и то је део Споразума у којем се одступило од уобичајене праксе САД при закључивању споразума о статусу снага. Најважније питање сваког „СОФА“ јесте расподела кривичне надлежности између државе која шаље трупе и државе домаћина, и управо у вези с тим је начињена разлика између одредаба споразума са Републиком Србијом и већине осталих „СОФА“ споразума које су САД закључиле са другим државама, укључујући и једини такав мултилатерални споразум (НАТО „СОФА“).

Широко распрострањено мишљење је да је први „СОФА“ споразум који је Република Србија потписала са НАТО савезом онај из 2005. године, „Споразум о копненим линијама комуникације снага НАТО преко територије СЦГ“, који је потписао тадашњи министар иностраних послова Републике Србије и Црне Горе Вук Драшковић са генералним секретаром НАТО Јап де Хоп Шефером.²⁷ Пре овог оспораваног споразума, јануара 2005. године, Република Србија је потписала споразум о проласку трупа ЕУФОР кроз територију Републике Србије у случају немира на Косову и Метохији и потреби за брзим појачањем снага КФОР. Дозвољен је пролазак снагама ЕУФОР, само зато јер се званично не зову НАТО снаге. Пар месеци касније, две руте за пролазак трупа кроз Републику Србију из Босне и Херцеговине су обухваћене и проширене „Споразумом о транзитну снага НАТО“ из јула исте године, који је у новембру 2005. године верификовала и Савезна скупштина.²⁸

Ипак, први „СОФА“ споразум датира десет година пре, „чувено“ Драшковићевог потписивања. Он се налази у Допуни Б Анексу 1-А Дејтонског споразума и односи се на појединачне споразуме земаља потписница о статусу НАТО и његовог особља приликом транзита и боравка на територији потписница. Овим Споразумом Влада Савезне Републике Југославије је омогућила неометан транзит НАТО снага копном, морем и ваздухом, уз одобрење. Под „неометаним“ се подразумева да „НАТО неће бити обавезан да подноси инвентар или другу уобичајену царинску документацију о особљу, опреми и залихама које улазе, излазе или су у транзитну кроз територију СРЈ ради подршке спровођењу Операције“, затим, „НАТО-у ће бити дозвољено да користи аеродроме, путеве и луке без плаћања царина, путарине, такси и сличних трошкова“.²⁹ Особље НАТО ће бити изузето од правне јурисдикције

²⁷ У споразумима које је потписала и верификовала Скупштина Републике Србије се не може пронаћи овај споразум, да ли зато јер се односио на државну заједницу СЦГ или зато што су наредни споразуми потписани с НАТО свеобухватнији од овог те га поништавају, Званични сајт НАТО, Последња посета: 09. 12. 2014. године, <http://www.nato.int/docu/update/2005/07-july/e0718a.htm>, На сајту Центра за мир на Балкану постоји податак да је Скупштина СЦГ ратификовала овај споразум 68 за и 33 против, The Centre for Peace in the Balkans, Последња посета: 09. 12. 2014. године, <http://www.balkanpeace.org/index.php?index=article&articleid=12486>. О потписивању и верификацији овог споразума постоји и много новинских чланака.

²⁸ „Трупе НАТО-а могу кроз Србију“, Политика, 15. 03. 2007. године, Последња посета: 12. 02. 2015. године, <http://www.politika.rs/rubrike/Politika/t22364.lt.html>,

²⁹ „Споразум Савезне Републике Југославије и Северноатлантског савеза (НАТО) о транзитну у вези са операцијама предвиђеним мировним планом“, тачка 4. наведено из: Славољуб Б. Шушић, Златоје Терзић: „Од Бриона до Дејтона, хронологија кризе на простору Југославије“, Војно-издавачки завод, Београд, 2003. године, страна 527.

СРЈ, имаће имунитет од хапшења и задржавања у притвору и биће одговорно искључиво свом националном правном елементу у случају кривичних или дисциплинских престапа на територији СРЈ.³⁰

Следећи споразум овог типа је предвиђен као анекс Војно-техничког споразума из Куманова, али се ово односило само на територију Косова и Метохије. После Драшковићевог споразума, наредни је потписао тадашњи председник Републике Србије Борис Тадић, 07. септембра 2007. године у Вашингтону. Потписан је „Споразум о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији“, који одређује права и обавезе војног особља Сједињених Америчких држава у Србији.³¹ У Споразуму о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Србији одступило се од уобичајене праксе у погледу одредби о расподели кривичне надлежности. Према том споразуму, статус особља САД (које чине припадници оружаних снага и цивилно особље Министарства одбране САД) еквивалентан је статусу административног и техничког особља Амбасаде САД,³² у складу с Бечком конвенцијом о дипломатским односима од 18. априла 1961. године. На основу одредби Бечке конвенције, административно и техничко особље ужива исте привилегије и имунитет као и дипломатски агент. Имуитет од грађанског и управног судства државе домаћина не важи једино када је реч о поступцима учињеним изван вршења службене дужности.

Према томе, кривичну надлежност над припадницима војних трупа САД које пролазе или привремено бораве на територији Републике Србије, као и над цивилним лицима чије је присуство неопходно ради обављања активности предвиђених споразумом, имају, потпуно и искључиво – Сједињене Америчке Државе.³³

Не треба заборавити да је Република Србија ушла у рат са 18 држава НАТО савеза 24. марта 1999. године зато што је 23. фебруара српска делегација одбила да потпише понуђени споразум из Рамбујеа. У споразуму се, поред дела да се „након три године, утврде механизми за коначно решење за Косово на основу воље народа“,³⁴ захтева неометано присуство НАТО снага на целој територији СРЈ. „СОФА“ споразум који је Председник Републике Србије потписао у Вашингтону са Сједињеним Америчким Државама 2007. године се битније не разликује од Додатка Б предлога споразума из Рамбујеа, који представља „СОФА“ споразум између Републике Србије и САД.³⁵

³⁰ Тачка 10 и 11 СОФА споразума са НАТО, страна 528.

³¹ „Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији“, Међународни уговори, Службени гласник РС, бр. 42/2009.

³² Члан 6 СОФА споразума.

³³ Јелена Н. Стојишић Дабетић, „Споразуми о статусу снага – нови облик међународне сарадње Србије“, Војно дело 2012. године, vol. 64, бр. 1, страна 155.

³⁴ *Kosovo: Interim Agreement (Rambouillet Agreement)*: Point 3, Article I: Amendment and Comprehensive - Assessment under Chapter 8: Amendment, Comprehensive Assessment, and Final Clauses, Последња посета: 06. 02. 2015. године, <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp30.pdf>

³⁵ *Kosovo: Interim Agreement (Rambouillet Agreement)*: Appendix B: Status of Multi-National Military Implementation Force.

Споразуми о уништењу и забрани постојећег наоружања

Након споразума који су ограничили Републику Србију у војном погледу уз наметање реципроцитета, односа у наоружању са државама региона („Дејтонски споразум“) државно руководство је потписало и неколико споразума, у последњих десетак година, који се односе на уништавање постојећег наоружања и оружаних система из периода бивше СФРЈ. Углавном се ради о уништењу лако преносних ручних ракетних противавионских система типа „Стрела 2М“ и уништење постојећих залиха противпешадијских мина. На уништењу су нарочито инсистирале земље западне Европе и Сједињене Америчке Државе.³⁶

Република Србија је потписница међународне „Конвенције о забрани употребе, производње, складиштења и трансфера противпешадијских мина“,³⁷ те је разумљив разлог уништавања противпешадијских мина, али ниједна међународна конвенција је не обавезује нити присиљава да уништи своје залихе противавионских лаких преносних ракетних система (ЛПРС) типа „Стрела 2М“. Влада Републике Србије и Црне Горе је 2004. године одлучила да уништи 1.200 ЛПРС „Стрела 2М“, уз подстрек и финансијску подршку Амбасаде САД у Републици Србији. Амбасадор Сједињених Америчких Држава у Републици Србији је истакао да „оружје које је данас уништено, у складу са одлуком војске СЦГ, представља нешто што није потребно и што данас нема никакву сврху“, те је додао да је „ова врста оружја врло корисна терористима, тако да је у интересу обе државе да оно буде уништено или онеспособљено, да би се уверили да такво оружје неће стићи у руке терориста“.³⁸ Неке од држава региона су одлучиле да ураде слично, али ипак, с друге стране, потпуно другачије. Мађарска војска је такође уништила своје залихе лаких преносних ракетних система из доба Варшавског уговора, али на један много суптилнији, достојанственији начин. Употребила их је за обуку својих припадника против-ваздухопловне одбране (ПВО) на полигонима у Пољској. Све ракете су „уништене“ тако што су испале приликом обуке припадника ПВО у периоду од пар година. Додајемо и то да је Мађарска убрзо након тога купила француски ПВО систем „МИСТРАЛ“, који је сличних карактеристика као ЛПРС „Стрела 2М“. Дакле, Мађари су постојећа сувишна средства употребили за обуку својих припадника који ће радити на системима „МИСТРАЛ“ и на тај начин подигли ниво њихове борбене оспособљености.

Не заборавимо агресију на Савезну Републику Југославију и борбу са НАТО авијацијом која је имала апсолутну превласт у ваздушном простору и неометано вршила ударе широм територије Републике Србије. Једина одбрана у случају потпуне превласти у ваздушном простору су противавионски и противракетни системи. ЛПРС се нису најбоље показали за дејства по високолетећим циљевима, али

³⁶ Прим. аут.: Изјава тадашњег заменика министра одбране Вукашина Мараша дата поводом уништења ових средстава. Извор Б92 од петка 23. 01. 2004. године. Последња посета: 09. 01. 2015. године, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2004&mm=01&dd=23&nav_category

³⁷ „Споразум из Отаве, Конвенција о забрани употребе противпешадијских мина“, до сада су га потписале 162 земље, док се међу онима које нису налазе САД, Русија и Кина. *UN treaty collection*, Последња посета: 9. 01. 2015. године, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-5&chapter=26&lang=en,

³⁸ „Уништено 1.200 ракета „Стрела 2М“, Политика, 24. 01. 2004. године.

су зато употребљавана за дејства по беспилотним летелицама, крстарећим ракетама и јуришним авионима на малим висинама у подршци копненој операцији.

Како би испоштовала Споразум из Отаве, „Конвенција о забрани употребе противпешадијских мина“, Република Србија је уништила 1,4 милиона противпешадијских мина, а задржала само 5.000 које ће, у складу са споразумом, користити у сврхе обуке.³⁹ На основу наведене конвенције у свету је укупно уништено више од 48 милиона ових мина.⁴⁰ Поводом потписивања ове конвенције се водила и још увек води полемика у међународној јавности, пошто мине представљају у потпуности дефанзивно оружје и самим својим постојањем постају фактор одвраћања од напада. Одрцање од употребе ове врсте оружја има своју хуману страну у погледу сакаћења и страдања цивила након завршених борбених дејстава и сукоба, док са војне стране, земља која их се одрекла остаје без значајног фактора одвраћања агресије (при томе врло јефтиног) на своју територију.

Развијеније земље поседују крстареће ракете које, за разлику од мина, представљају изразито офанзивно оружје првог удара, а не постоји конвенција за њихову забрану. Русија, Кина и САД, поред још неких земаља које су регионалне силе, нису потписале конвенцију из Отаве о уништењу противпешадијских мина. Разлог који су САД навеле за одбијање потписивања конвенције је употреба минских поља у појасу разграничења на тридесет и осмој (38) паралели између Северне и Јужне Кореје.⁴¹ Ова минска поља су значајан фактор одвраћања од агресије, а без употребе живе силе, те их се стога, како наводе амерички званичници, не могу одрећи.

Потребно је нагласити да поред већ извршеног уништења протипешадијских мина, Конвенција из Отаве забрањује уједно и производњу и развијање производних капацитета наменске индустрије за производњу мина.⁴²

„Бечки документ“

Последње потписани „Бечки документ“ је из 2011. године (БД 11) а који се заснива на споразумима који су му претходили:

1. Завршни акт из Хелсинкија (*Helsinki Final Act*) из 1975. године,
2. Документ Стокхолмске конференције (*Document of the Stockholm Conference*) из 1986. године,
3. Хелсиншки документ (*Helsinki Document*) из 1992. године и
4. Бечки документи (*Vienna Documents*) из 1990. године, 1992. године, 1994. године и 1999. године.

³⁹ „Војска уништила милион и по мина“, 27. септембар 2007. године, сајт Студио Б, Последња посета: 20. 06. 2014. године, http://www.studiorb.rs/info/vest_stampaj.php?id=11160

⁴⁰ *Landmine Monitor 2014, International Campaign to Ban Landmines – Cluster Munition Coalition (ICBL-CMC), 2014*, страна 1.

⁴¹ *Landmine Monitor 2014*, страна 1.

⁴² Члан 1, Тачка 1, „Споразума из Отаве, Конвенције о забрани употребе, складиштења, производњи, размени противпешадијских мина и њиховом уништењу“. Последња посета: 6. 02. 2015. године <http://www.icbl.org/media/604037/treatyenglish.pdf>

„Бечки документ“ заједно са „Споразумом о отвореном небу“ (*Open Skies*) и „Уговором о конвенционалним оружаним снагама у Европи“ (*Conventional Arms Control in Europe – CFE*) представља систем међусобно обавезујућих уговора о контроли конвенционалног наоружања у Европи. Споразуми су резултат договора између 57 чланица Европске организације за безбедност и сарадњу (ОЕБС), а чији је и Србија члан.

Република Србија и данас врши размену података о поседовању пет категорија наоружања утврђених и дефинисаних „Уговором о конвенционалним оружаним снагама у Европи“ (CFE). Поред тога Савезна Република Југославија је прихватила и потписала „Документ о преговорима о мерама ОЕБС за изградњу поверења и безбедности“, усвојеног још 1994. године у Бечу.⁴³ Сваке године, на основу Дејтонског споразума, државе потписнице иду у међусобне посете ради контроле броја и врсте наоружања. Потписивањем документа за изградњу поверења из 1994. године, чланице су се обавезале да до краја године доставе осталим чланицама организацијско формацијску структуру својих оружаних снага, тактичко-техничке карактеристике борбених система на употреби, планирано активирање јединица и вежбе за период од годину дана. По овом Документу свака чланица може једном у пет година да најави посету главној ваздухопловној бази друге државе чланице и да се увери у бројно стање, процес извођења обуке и редовне дневне активности на/у аеродрому/бази.⁴⁴ Овај споразум је унапређен „Бечким Документом“ из 1999. године и коначно оним из 2011. године, којим су се државе чланице ОЕБС-а сагласиле на међусобну размену војних информација о буџету, снази, формацији и локацији војних јединица. Међусобне инспекције и размена података су један од видова повећања транспарентности конвенционалних снага земаља потписница.⁴⁵

Од једанаест поглавља, колико садржи БД 11, сва поглавља осим другог се одnose искључиво на оружане снаге. Поред већ горе наведених обавеза, држава потписница мора бар 42 дана унапред да најави вежбу у којој ће бити прекорачење ангажованог броја у бар од једној од следећих категорија: 9.000 људи, 250 тенкова, 500 оклопних транспортера или 250 артиљеријских оруђа. Такође мора да позове и дозволи учешће представницима свих чланица ОЕБС на маневре у којима ће бити ангажовано више од 13.000 људи, 300 тенкова, 500 оклопних транспортера или 250 артиљеријских оруђа. Размена информација о политици одбране, буџету, набавци и годишњем финансијском плану представља другу тачку споразума и односи се на цивилне структуре власти, односно Владу. Ипак приступ неким осетљивим областима или одбрамбеним положајима може бити одбијен.⁴⁶ Потписивањем „Бечког документа“ Република Србија се уврстила у Европску породицу којој је циљ транспарентност оружаних снага и сузбијање вртоглаве трке у производњи и куповини наоружања. Такође, систем уговора омогућава да се на време открије свако веће премештање и концентрација оружаних снага, те је стратегијско изненађење, овим споразумом, буквално онемогућено.

⁴³ Анекс 1-Б, Члан 2х, Тачка 26 Дејтонског Споразума.

⁴⁴ *Vienna Document 1994. of the Negotiations on Confidence- and Security-Building Measures*, Последња посета: 17. 06. 2014. године, <http://www.osce.org/fsc/41270?download=true>

⁴⁵ *Vienna Document 1999. of the Negotiations on Confidence- and Security-Building Measures*, Последња посета: 06. 02. 2015. године, <https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>

⁴⁶ *Vienna Document 2011 on confidence- and security-building measures, 30 November 2011*, Последња посета: 06. 02. 2015. године, <https://www.osce.org/fsc/86597?download=true>

Програм „Партнерство за мир“

Програм „Партнерство за мир“ је почео да се спроводи 1994. године, а основни циљ су му изградња међусобног поверења, изградња и очување демократских вредности у друштву као и очување људских права и слобода у Евро-Атлантском региону. Овај програм се заснива на сарадњи и заједничком деловању система одбрана држава и није јасно обавезујућег карактера у међународно-правном смислу. Велики број земаља Европе, укључујући и Русију, се налази у програму Партнерство за мир (ПзМ). Република Србија је једна од последњих која се придружила остатку Европе који се већ налазио у ПзМ или НАТО-у. Тадашњи председник Републике Србије Борис Тадић је 14. децембра 2006. године потписао Оквирни документ који садржи основне принципе ПзМ.⁴⁷ Презентациони документ, у коме се наводе циљеви и видови сарадње које Република Србија жели да постигне са осталим чланицама Партнерства или НАТО, је предат 5. септембра 2007. године. У овом документу се наводи да Република Србија жели да развије све облике сарадње које нуди ПзМ и да жели да изради *IPAP* – „*Individual Partnership Action Plan*“, али се у документу не предвиђа учешће Србије у „*Membership Action Plan*“ – *MAP*.⁴⁸ Партнерство за мир се углавном односи на сарадњу одбрамбених сектора и прихватање заједничких вредности и организације оружаних снага ради што веће компатибилности. Кроз безбедносни сектор државе граде разумевање и боље односе да би се на крају прихватиле и заједничке (безбедносне) вредности.

IPAP – „*Individual Partnership Action Plan*“ је Србија закључила 15. јануара 2015. године. У документу се наводи да су српски крајњи циљ евроинтеграције, и да ће Република Србија наставити и даље да развија добре односе са својим суседима и међународним организацијама – УН, ОЕБС и Саветом Европе. Економске и обрамбене реформе се наводе као средство којим ће се Република Србија приближити европским стандардима и самим тим омогућити лакше евро-интеграције. Завршава се са планом оснивања потребних агенција за заштиту и контролу поверљивих информација.⁴⁹ Овај документ није правно обавезујући, али може говорити у ком правцу се крећу тежње српске спољне и безбедносне политике.

Закључак

Успешна реформа сектора безбедности представља како у теоријском тако и у практичном смислу један од најзахтевнијих, мултидисциплинарних концепата савремене науке о безбедности. Ако знамо да у практичном погледу, реформа сектора безбедности све више обележава једну од кључних области јавне политике по-

⁴⁷ *Učešće Republike Srbije u programu Partnerstvo za mir (PzM)*, Сајт Министарства спољних послова Р. Србије, Последња посета: 26. 02. 2015. године, <http://www.mfa.gov.rs/en/foreign-policy/security-issues/partnership-for-peace-programme>.

⁴⁸ Прим. аут.: *MAP* се односи на земље које желе да постану чланице НАТО.

⁴⁹ *INDIVIDUAL PARTNERSHIP ACTION PLAN (IPAP) the Republic of Serbia and the North Atlantic Treaty Organization (NATO)*, Belgrade, December 2014.

себно у постконфликтним и постауторитарним друштвима учача се важност и значај ове и овакве реформе у нашем друштву. Ипак, реформа сектора безбедности у Републици Србији има бројна ограничења у виду потписаних међународних споразума, међународних докумената и конвенција.

Као најважније, издвојили смо укупно шест безбедносно-ограничавајућих докумената у процесу реформе сектора безбедности у Републици Србији. Сваки акт појединачно регулише одређени сегмент укупне безбедности Републике Србије и ограничава домет реформе сектора безбедности или чини оквир у коме се та реформа уопште може извршити.

Стављањем потписа на „Дејтонски споразум“ Република Србија је у потпуности ограничила бројно стање најважнијих борбених система: тенкова, оклопних борбених возила, артиљеријских оруђа, борбених авиона и јуришних хеликоптера. Слаба је утеха што је бројно стање борбене технике, данас, врло далеко од дозвољеног броја борбених система те се реформом може предвидети набавка нових или ремонт постојећих борбених система. Иако је у време потписивања „Дејтонског споразума“ ограничење броја авиона на 155 или борбених хеликоптера на 53 изгледало као лош спољно-политички и безбедносни потез, верујемо, да за многе у РВ и ПВО и Војсци Србије у целини, данас, изгледа нестварно и циљ који ће дуги низ година остати недостижан.

„Кумановским споразумом“ је пре свега извршено планско повлачење Војске Југославије са територије јужне српске покрајине, Косова и Метохије и извршен први корак ка доношењу Резолуције Савета безбедности, S/RES/1244 (1999), која је требала да обезбеди и гарантује, пре свега, територијалну целовитост Савезне Републике Југославије. У безбедносном смислу, „Кумановским споразумом“ са Резолуцијом Савета безбедности S/RES/1244 (1999) створен је правни оквир за присуство око 5.000 војника међународних снага, пре свега НАТО савеза уз подршку снага Косовског заштитног корпуса⁵⁰ (формирање КБС-а, правно гледано, није у складу с Резолуцијом СБ 1244). Идентификацијом српских (националних) интереса и изазова, ризика и претњи безбедности Републике Србије, противправна једнострано проглашена независност Косова и Метохије је „Стратегијом националне безбедности Републике Србије“ идентификована као највећа претња по безбедност Републике Србије. Ток, циљ и домет реформе сектора безбедности треба усмеравати према и у односу на највећу безбедносну претњу.⁵¹

⁵⁰ Прим. аут.: према Закону је КБС професионална снага са капацитетима који су на почетку ограничени на укупно 2.500 активних и 800 резервних припадника.

⁵¹ Стратегија националне безбедности Републике Србије: „Противправно једнострано проглашена независност Косова представља највећу претњу безбедности Републике Србије. Наметање једностраног решења супротно Повељи УН и међународном праву доприноси да тај простор постане дуготрајни фактор нестабилности у региону. Поштовање људских и мањинских права и спровођење демократских стандарда, нарочито у погледу безбедности и заштите српског и другог неалбанског становништва, одрживог повратка прогнаних и интерно расељених лица и децентрализације Косова и Метохије, не остварује се у складу са прокламованим циљевима међународне заједнице. Неповољан развој стања безбедности и примена „Свеобухватног предлога за решење статуса Косова“ (Ахтисаријев план), који није прихваћен у Савету безбедности Уједињених нација, може да изазове ескалацију насиља на Косову и Метохији и постане извор ризика и претњи безбедности Републике Србије и дестабилизације региона. Томе доприноси и формирање паравојних, тзв. Косовских безбедносних снага које представљају озбиљну претњу постојећем режиму регионалне контроле наоружања и угрожавају равнотежу у региону“, Београд, октобра 2009. године.

Потписивањем „СОФА“ споразума омогућено је неометан транзит НАТО трупа преко територије Републике Србије. Под „неометаним“ се подразумева да „НАТО није обавезан да подноси инвентар или другу уобичајену царинску документацију о особљу, опреми и залихама које улазе, излазе или су у транзиту кроз територију Републике Србије уз могућност да НАТО-у може бити дозвољено да користи аеродроме, путеве, луке затим комуникације и радио спектар без плаћања царина, путарине, такси и сличних трошкова.⁵² Из укупног споразума издвајамо да ће особље НАТО бити изузето од правне јурисдикције Републике Србије и да има имунитет од хапшења и задржавања у притвору тј. да је одговорно искључиво свом националном правном елементу у случају кривичних или дисциплинских преступа на територији Републике Србије. Да ли се овде ради о уобичајеној пракси, губитку суверенитета или једноставно о безбедносној обавези у измењеним регионалним и светским околностима, ми нећемо судити.

Прихватањем „Конвенције о забрани употребе, производње, складиштења и трансфера противпешадијских мина“ неминовно ће доћи до промена појединих елемената тактике вођења оружане борбе, пре свега појединих елемената обезбеђења борбених дејстава. Смањењем броја и забраном употребе противпешадијских мина је готово немогуће извршити, на пример, адекватно запречавање предњег краја одбране или праваца напредовања непријатеља. Доводи се у питање и запречавање аеродрома, десантних просторија и других за одбрану важних објеката на јефтин и врло ефикасан начин. Уништавање „вишкова“ противавионских лаких преносних ракетних система (ЛПРС) типа „Стрела 2М“ није била обавеза преузета неким јавним међународним споразумом те остаје питање зашто је то уништавање уопште и извршено почетком 2004. године.⁵³

Применом система споразума „Бечког документа“ врло једноставно се омогућава државама потписницама да знају за свако веће премештање и концентрацију оружаних снага друге земље што уједно стратегијско изненађење чини немогућим. Потребно је напоменути да се „Бечки документ“ не примењује на Косовски заштитни корпус и међународне снаге распоређене на територији Косова и Метохије.

Сви наведени документи су, рекли би, само увод, стварање неопходних предуслова за потпис, примену и имплементацију програма „Партнерство за мир“. Како је прокламованом војном неутралношћу овај програм врхунац безбедносне сарадње Републике Србије са НАТО савезом, свакако је најважнији и најутицајнији од свих наведених споразума.

Како се програм „Партнерство за мир“ углавном односи на сарадњу одбрамбених, безбедносних сектора уз прихватање заједничких вредности и начина организације оружаних снага, а ради што је могуће веће компатибилности, јасна су безбедносна усмерења реформе сектора безбедности. Када се овако јасно постави хијерархијски низ безбедносно-обавезујућих докумената Републике Србије, чини се, да је домет реформе сектора безбедности прецизно лимитиран односно да је крајњи циљ ипак прецизно одређен већ преузетим обавезама кроз међународне споразуме.

⁵² „Споразум Савезне Републике Југославије и Северноатлантског савеза (НАТО) о транзиту у вези са операцијама предвиђеним мировним планом“, тачка 4. наведено из: Славољуб Б. Шушић, Златоје Терзић: „Од Бриона до Дејтона, хронологија кризе на простору Југославије“, Војно-издавачки завод, Београд, 2003. године, страна 527.

⁵³ Прим. аут.: Министар одбране од 17. марта 2003. године до 16. априла 2004. године је био Борис Тадић.

Сагледавањем контекста потписаних споразума са ове временске дистанце стиче се утисак о континуираном раду на ограничавању српске војне силе, оперативних и функционалних способности Војске у целини. Уколико Република Србија нема утицај на бројно стање, распоред и количину наоружања на својој територији, територији Косова и Метохије уз јасна ограничења својих одбрамбених (војних) капацитета поставља се питање очувања суверености, независности и територијалне целовитости Републике Србије у целини.

Литература

[1] Славољуб Б. Шушић, Златоје Терзић, „Од Бриона до Дејтона, хронологија кризе на простору Југославије“, Војноиздавачки завод, Београд, 2003.

[2] Јелена Н. Стојшић Дабетић, „Споразуми о статусу снага – нови облик међународне сарадње Србије“, *Војно дело*, 2012. године, vol. 64, бр. 1.

[3] Др Милан Скакун, „Балкан и велике силе“, друго издање, КТЗР Арион, Земун, 1986.

[4] Никос Д. А. Арвантис, „Балкански чвор“, Анда инфо, Београд, 2002.

[5] Проф. др Симић Предраг, „Пут у Рамбује: Косовска криза 1995–2000“, НЕА Београд, 2000.

[6] Проф. др Симић Предраг, „Тито и НАТО“, компанија „Новости“, 2008.

[7] Џон Миршејмер, „Трагедија политике великих сила“, Удружење за студије САД у Србији, Београд 2009.

[8] „Војно-технички споразум између Међународних безбедносних снага („КФОР“) и влада Савезне Републике Југославије и Републике Србије“, изворно.

[9] Стратегија националне безбедности Републике Србије.

[10] „Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини“, Дејтонски мировни споразум“, изворно.

[11] „Војно-технички споразум између Међународних безбедносних снага („КФОР“) и влада Савезне Републике Југославије и Републике Србије“ – „Кумановски споразум“, изворно.

[12] „Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији“, изворно.

[13] „Споразум СЦГ о сарадњи у области спречавања ширења оружја за масовно уништење и унапређивању одбрамбених и војних односа“, изворно.

[14] „Споразум из Отаве, Конвенција о забрани употребе, складиштења, производњи, размени против-пешадијских мина и њиховом уништењу“, изворно.

[15] „Споразум о снабдевању и узајамним услугама (УСА/СРБ/01) између Министарстава одбране и САД“, изворно.

[16] IPAP – „Individual Partnership Action Plan“, изворно.